

УДК 341.9

Ю. Ю. Пайда*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри загальноправових дисциплін факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ*

ПРАВА ЛЮДИНИ І РЕЛІГІЙНА СВОБОДА В СИСТЕМІ ДОТРИМАННЯ МІЖНАРОДНИХ ГУМАНІТАРНИХ СТАНДАРТІВ

Актуальність дослідження. Зовнішньополітична орієнтація України на європейський загал, поступова інтеграція нашої держави до європейського гуманітарного простору з відповідними стандартами, актуалізують вивчення міжнародного досвіду щодо реалізації прав людини у сфері релігійної свободи. Втім, якщо ми звернемося до аналізу стану вітчизняного законодавства щодо зазначеного права, побачимо його недосконалість. Міжнародні зобов'язання з цього питання, які взяла на себе наша держава, потребують більш чіткого юридичного осмислення у вітчизняній правовій традиції. Більш того, українська історико-правова наука до сьогодні відчуває брак комплексних наукових досліджень зі стану захисту права на свободу віросповідання в Україні. Тому, цілком логічним виглядає рішення, у рамках цієї статті, звернутися до оцінки здобутків закордонних науковців у справі доведення ними того факту, що право на свободу віросповідання та заборона дискримінації будь-якої людини через її релігійні погляди, повинні набути статусу загальновизнаних норм міжнародних гуманітарних стандартів, обов'язкових для виконання всіма країнами світу, не дивлячись на те, якої релігії дотримується більшість населення в них.

Проблемі прав людини і релігійної свободи в системі дотримання міжнародних гуманітарних стандартів присвячено чимало праць, як закордонних, так і вітчизняних науковців у сфері права, релігії, суспільних відносин. Серед західних спеціалістів, слід відзначити внесок у дослідження зазначеного питання Б. Діксона, Н. Лернера, П. Тейлора [17–20]. В Україні, тільки за останнє десятиліття з'явилася низка цікавих публікацій за авторства В. Беда, Г. Єрмакової, А. Колодного, Л. Ярмол тощо [1; 4; 7; 15]. Втім, у більшості випадків, автори підходили до проблеми більш ширше, аналізуючи міжнародні гуманітарні стандарти з точки зору дотримання свободи совісті та віросповідання, що не дає можливості встановити специфіку саме релігійної свободи.

Таким чином, **метою роботи** є встановлення місця, що посідає релігійна свобода, як одне з фундаментальних прав людини у системі міжнародних гуманітарних стандартів та з'ясування правових механізмів дотримання зазначених стандартів.

Виклад основного матеріалу. Перш за все, відзначимо, що міжнародні гуманітарні стандарти не сприймають обмежене трактування релігії. Як правило, мова в них йде про «релігію чи віру» [11, с. 39]. Поняття «віри» є значно більш ширшим, воно пов'язано з глибинними моментами людської культури і є визначальним для розуміння категоричного імперативу існування людства в цілому. Саме такий підхід, зумовлює необхідність захисту прав атеїстів чи агностиків, за аналогією із захистом прав прибічників різних релігійних вірувань.

Аналізуючи міжнародні стандарти у сфері дотримання прав людини і релігійної свободи, на наш погляд, досить вдалою виглядає класифікація основних міжнародно-правових документів запропонована В. Бедем. Він розділив їх на чотири категорії. Перша – універсальні міжнародні акти схвалені на рівні ООН. Друга і третя категорія поєднують документи регіонального характеру, зокрема акти прийняті на рівні європейських міжнародних організацій (Рада Європи, ОБСЄ) та на теренах колишніх радянських республік. Четверту групу становлять міжнародні договори, укладені Україною, які мають у своєму змісті пункти, що стосуються регулювання права на релігійну свободу [1, с. 349].

Якщо ми звернемося до аналізу міжнародно-правових документів, то можемо знайти доволі чітке визначення свободи релігії. Релігійна свобода, як невід'ємне право людини, передбачає існування альтернативи у виборі власних релігійних переконань, а також можливість сповідувати обрану релігію, як одноосібно, так і разом з однопумцями, публічно або у приватному порядку. Релігійна свобода це також свобода дотримання культів, проведення богослужінь, обрядів, ритуалів, можливість будувати своє повсякденне життя у відповідності з тим чи іншим релігійним вченням. Міжнародні гуманітарні стандарти передбачають обмеження релігійної свободи лише за умови дотримання таких вимог, як легітимність, необхідність, доцільність [4, с. 20].

У цьому контексті, і це визнають фахівці з багатьох країн, найсуттєвішою проблемою є відсутність окремої міжнародної конвенції, яка б утворила універсальне юридичне підґрунтя для створення ефективних правових механізмів про-

тидії порушенню права людини на свободу совісті та віросповідання і релігійній дискримінації у міжнародному масштабі.

Проте, міжнародні гуманітарні стандарти дотримання прав людини і релігійної свободи базуються на кількох надзвичайно важливих міжнародно-правових документах, що доповнюють один одного у частині захисту прав людини на релігійну свободу. По-перше, слід згадати Статут Організації об'єднаних націй. Його норми, які торкаються питань свободи релігії та віросповідання є юридичним базисом всієї системи правового регулювання цієї сфери. Вже у ст.1 мова йде про те, що однією з головних цілей ООН є «здійснення міжнародного співробітництва за умови сприяння та поваги до прав людини та її основних свобод, незважаючи на расові, гендерні, мовні чи релігійні відмінності». Близькою їй за змістом є ст. 55 Статуту, де також підкреслюється необхідність дотримання прав і свобод людини незалежно від зазначених вище ознак. У ст. 76 сформульовані завдання для міжнародної системи опіки ООН, і у якості одного з головних знову акцентується увага на тому, що повага і дотримання прав людини у жодній мірі не залежать від її расової, статеві, мовної чи релігійної приналежності. Таким чином, Статут ООН формулює перший міжнародний гуманітарний стандарт щодо недопущення дискримінації людини через її релігійні погляди або переконання.

Правовий інструментарій ООН суттєво допоміг формуванню міжнародних гуманітарних стандартів та сприяв визначенню місця релігійної свободи у переліку фундаментальних прав людини. Саме відображення у документах ООН різних аспектів щодо захисту права людини на релігійну свободу, зумовило її універсальний і загальнообов'язковий характер у міжнародному праві.

Наступним фундаментальним документом є Загальна декларація прав людини. У контексті дотримання релігійної свободи, треба відзначити її ст.18. У ній зафіксовано право будь-якої людини на свободу віросповідання. Зміст цього права полягає у можливості вільно сповідувати свою релігію або без перешкод змінювати релігійні переконання. Зазначимо, що країни, де державною релігією був іслам, не хотіли підтримувати принцип вільної зміни релігійних поглядів [15, с. 80], проте, більшістю голосів, зазначена свобода все ж була внесена до остаточного тексту Декларації, бо її автори добре розуміли, наскільки важливим є цей аспект в умовах світу, що швидко змінювався. Також ми можемо знайти й визначення форм сповідання релігій: наодинці або у колективі, привселюдно чи приватно, через здійснення релігійних ритуалів, богослужінь тощо. Зауважимо, що у даній статті не йдеться про право особи взагалі не сповідувати релігії. Втім, це можна поясни-

ти тим, що в ній йдеться саме про *право*, а не про *обов'язок*. Отже, якщо будь-яка особа не буде мати бажання реалізувати це право, відповідно вона реалізує інше – не мати релігійних переконань, тобто розділяти атеїстичні погляди.

Заслуговує на увагу і ст. 29 Загальної декларації. У ній йшлося: «При здійсненні своїх прав і свобод кожна людина повинна зазнавати тільки таких обмежень, які встановлені законом виключно з метою забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших та забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві» [6]. Універсальний характер цієї статті дозволяє застосовувати її і по відношенню до релігійної свободи. Її важливість, на наш погляд, полягає в тому, що вона чітко встановлює, що обмеження прав і свобод можуть відбуватися тільки за умови наявності мети забезпечення інших прав та свобод.

Положення, спрямовані на захист свободи релігії, можна знайти у «Женевських конвенціях про захист жертв війни» [5]. Міжнародний комітет Червоного Хреста ініціював її прийняття ще у 1949 р. З того часу, Конвенції є однією з найважливіших складових міжнародного гуманітарного права.

Конвенція про поводження з військовополоненими забороняє диференціацію людей за релігійними ознаками, якщо це робиться зі «злим наміром», це правило розповсюджувалося і на військовополонених (ст. 16). Різні питання, пов'язані з релігією висвітлено 34 – 37 статтях, зокрема: проведення заходів релігійного змісту, дотримання релігійних норм, відвідування служб, особливості перебування серед військових капеланів та священнослужителів, надання їм можливості відправлення культів. У Конвенції релігійні утиски не тільки забороняються, але й міститься заклик до поважного ставлення до релігійних поглядів тих, хто підпадає під її дію (ст. 27). Також, цей документ встановлював міжнародні стандарти ставлення до інтернованих осіб, зокрема їм надавалась можливість безперешкодного здійснення релігійних служб.

На думку автора статті, яка співпадає з поглядами низки інших дослідників [1, с. 351; 4, с. 20], найавторитетнішим джерелом для визначення системи міжнародних стандартів щодо прав людини і релігійної свободи є прийнятий у 1966 р. Міжнародний білль про права людини. Його складовими є Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Загальна декларація та Пакт про економічні соціальні та культурні права. Найбільше уваги захисту релігійної свободи було приділено у Міжнародному пакті. Показовим є вже те, що ст. 4 цього документу, вказувалося що свобода совісті, складовою якої є релігійна свобода, має неухиль-

но дотримуватися усіма країнами-підписантами Пакту, навіть за умови надзвичайних ситуацій, коли «життя націй буде поставлено під загрозу».

Про неприпустимість дискримінації людини через її релігійні погляди йшлося у 2, 20, 24 та 26 статтях. У ст. 8 підкреслювалося право людини на альтернативну військовій службу, саме через релігійні переконання, хоча із зауваженням, що конкретні деталі при обранні альтернативної служби, мають вирішуватися з урахуванням особливостей національного законодавства кожної окремої країни. Ст. 27 гарантує право на власну релігію та здійснення обрядів національним та релігійним меншинам [14, с. 4].

У ст. 18 закріплювалося право на свободу віросповідання. Зміст цього права тлумачився аналогічно з відповідними статтями Статуту ООН та Загальної декларації прав людини. Вибір релігійних переконань має бути цілком добровільним, без жодного примусу, що веде до обмеження свободи людини. Релігійна свобода може обмежуватися лише у законний спосіб, за умови прямої загрози для суспільної безпеки, громадського порядку, моральних устоїв суспільства, та коли вона веде до порушення чи обмеження прав і свобод інших людей [8].

У рамках європейського правового поля важливе значення має також Хартія основних прав і свобод. Гарантія дотримання релігійної свободи надається 15 та 16 статтями цього документу. В них визнається, що кожна людина має право, як на зміну власних релігійних поглядів, так і на те, щоб не сповідувати жодної релігії. Далі мало місце тлумачення змісту права на релігійну свободу та форм її здійснення. Звичайно, і у цьому документі йшлося про обмеження щодо використання релігійної свободи. Це слід вважати цілком природним, так як у демократичному суспільстві подібне необхідне для підтримання належного рівня суспільної безпеки, громадського порядку, захисту прав і свобод інших осіб [7, с. 4].

Ще однією важливою складовою міжнародних гуманітарних стандартів у цій сфері є Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, ратифікована у листопаді 1950 року. Її 9 стаття закріплює зокрема і право людини на релігійну свободу: вільна зміна релігійних поглядів, безперешкодне сповідання релігії у будь-яких формах, що не становлять небезпеки для суспільства. Щодо обмежень, то їх необхідність аргументувалася за аналогією з вищезгаданими документами.

Міжнародний гуманітарно-правовий стандарт норм щодо неприпустимості дискримінації на релігійному підґрунті, зафіксовано у Декларації про ліквідацію всіх форм нетерпимості та дискримінації на основі релігій або переконань, що була прийнята на Генеральній Асамблеї ООН 25 листопада 1981 року. Цінність цього документу полягає

у наявності в ньому чітко визначених дефініцій релігійної нетерпимості та дискримінації. Так, у ст. 2, зазначається: «нетерпимість і дискримінація на основі релігії або переконань означає будь-яке розрізнення, виняток, обмеження або перевагу, засноване на релігії або переконаннях і має на меті або як наслідок знищення або применшення визнання, користування чи здійснення на основі рівності прав людини і основних свобод» [2]. Зі змісту даної статті можна зробити висновок, що міжнародні правові документи акцентують увагу на необхідності запобігання дискримінації у суспільстві, які можуть бути викликані релігійною приналежністю тієї чи іншої особи.

Але, про що власне свідчать звіти ООН за наступні роки, досягти на практиці повної релігійної толерантності не вдалося. Це стимулювало продовження розробки правових документів, з більш ефективним механізмом примусу щодо дотримання зазначених норм [17]. На заваді цьому стає як наявність протиріч між різними релігійними системами, так і відсутність достатньої політичної волі у державного керівництва провідних держав світу.

Водночас у Декларації про ліквідацію всіх форм нетерпимості та дискримінації на підставах релігії або переконань задано міжнародні гуманітарні стандарти у цій сфері. Вони настільки вкоренилися у міжнародній практиці, що можуть підлягати змінам тільки за умови погодження зі всіма країнами-підписантами Декларації [19]. До таких стандартів, наприклад, можна віднести заборону будь-якої релігійної дискримінації та навмисне знищення людей за релігійною ознакою [18]. Додатковим підтвердженням цього є офіційні заяви урядових представників з різних країн, які робилися з трибуни Організації об'єднаних націй. Їх наявність можна розглядати як констатацію державних гарантій правового захисту свободи віросповідання. З цього приводу, такий дослідник як В. Конде, зауважував, що права людини, зазначені у Загальній декларації апріорі мають статус обов'язкових правових норм. Стосовно Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, він відзначав, що його положення щодо захисту права на свободу релігії, мають застосовувати і до тих держав, які не ратифікували цей документ [16].

У Комітеті ООН з прав людини неодноразово зверталися як до Декларації 1981 р., так і до Міжнародного пакту про громадянські та політичні права. У результаті вдалося схвалити Загальні зауваження [20, с. 282]. Їх головним здобутком, слід вважати, досить ретельний аналіз 18 статті Пакту та висновок, що Декларацію про ліквідацію всіх форм нетерпимості та дискримінації на підставах релігії або переконань, можна сприймати як елемент міжнародного звичаєвого права [13, с. 345].

Враховуючи наведені аргументи, фахівці з питань міжнародно-правового захисту права на свободу совісті та віросповідання доводять, що Декларація про ліквідацію всіх форм нетерпимості та дискримінації на підставах релігії або переконань 1981 р. не лише має юридичну силу стосовно держав, які її підписали, але й те, що її норми повністю відповідають вимогам міжнародно-правового звичаю. Вона є утвердженням існуючого міжнародно-правового звичаю та доводить, що захист права на свободу віросповідання та заборона дискримінації на ґрунті релігії чи переконань є частиною звичаєвого права й таким чином поширюється на всю без винятку міжнародну спільноту [12, с. 180].

Крім того, Декларацію слід розглядати як квінтесенцію низки принципів щодо свободи релігії, що були представлені у міжнародно-правових документах, які передували Декларації. Вона максимально деталізує права, пов'язані з дотриманням релігійної свободи та вказує їх можливі практичні вияви. Таким чином, цей документ виходить за межі індивідуалістичних підходів, що використовувалися при складанні згаданих вище Пактів. В цьому Декларація значно ближчою є до сучасних нормативно-правових актів, які регулюють дотримання релігійних прав людини у їх груповому вимірі.

Не можна залишити поза увагою і зміст Підсумкового протоколу Віденської зустрічі 1989 р. представників держав – членів ОБСЄ. У ньому було перераховано цілу низку свобод, які можуть бути використані релігійними організаціями і окремими віруючими. Серед них: вільне відправлення культів, право на проведення релігійних зібрань у відведених для цього місцях, організація відповідних гуманітарних закладів, видавати релігійну літературу та виготовляти предмети необхідні для здійснення релігійних культів, викладати питання пов'язані з релігією у відведених для цього місцях. Особливо наголошувалося, що держави, які ратифікують Підсумковий протокол, мають докласти максимум зусиль задля запобігання будь-яких проявів дискримінації пов'язаних з релігійними поглядами своїх громадян, а також забезпечувати справжньої рівності у відносинах між віруючими і невіруючими.

Наприкінці 1992 р. з'явилася Декларація про права осіб, які належать до національних або етнічних, релігійних та мовних меншин. Вона була ухвалена Генеральною Асамблеєю ООН. У документі у черговий раз підкреслювалося, що однією з головних цілей Організації об'єднаних націй, є заохочення і розвиток поваги до прав людини та основних свобод усіх, без розрізнення раси, статі, мови або релігії [3, с. 214]. Таким чином, на найвищому міжнародному рівні було підтверджено, що протягом майже вже півстолітнього існування

ООН не змінювала пріоритетів власної діяльності і захист релігійної свободи залишався одним з них.

У одній з Рекомендацій ПАРЕ щодо релігійного питання (1993 р.), підкреслювалося, що сучасна світська держава, у будь-якому випадку не має права нав'язувати своїм громадянам будь-яких зобов'язань релігійного характеру, натомість вона повинна максимально дослухатися до інтересів усіх визнаних законом релігійних спільнот і пом'якшувати відносини між ними у суспільстві [9, с. 69].

Нова гуманітарна ситуація у країнах Центрально-Східної Європи, що виникла на межі XX та XXI ст. у зв'язку з переходом від посттоталітарного етапу до суспільств, де головним пріоритетом стало дотримання базових громадянських свобод притаманних розвинутій демократії, вимагала і нових міжнародно-правових документів стосовно релігійної свободи. У цьому контексті, слід відзначити рекомендацію Парламентської асамблеї Ради Європи від 24 квітня 2002 року «Релігія та зміни у Центральній та Східній Європі». У рекомендації акцент робився на необхідності підтримання гармонійних відносин між церквою і державою, що має стати вагомим складовим забезпеченням дотримання права громадян на релігійну свободу і захисту окремих осіб та громад від будь-яких форм релігійного переслідування [10, с. 223]. У резолюції також містилися застереження щодо можливої політизації церковно-релігійного життя, що, до речі, залишається надзвичайно актуальним в умовах сучасної України. Крім того, у документі вказувалося на неприпустимість втручання з боку держави в питання догм церковного будівництва й канонічного права.

Треба чітко усвідомлювати, що міжнародні гуманітарні стандарти не передбачають безмежної релігійної свободи. Якщо релігія суперечить іншим фундаментальним правам людини, вона не може бути легітимізована у суспільстві. Але навіть у цьому випадку, це має бути зроблено з дотриманням законності. Про це, зокрема йдеться у рекомендаціях ПАРЕ, ухвалених у червні 2007 р. «Святотатство, релігійні образи та ворожі висловлювання на адресу осіб у зв'язку з їхньою релігією» [4, с. 21].

Як зазначалося вище, крім універсального, існує й регіональний рівень правового захисту прав людини і релігійної свободи. Станом на 2018 р., норми, які б захищали релігійну свободу, представлені у нормативно-правових документах абсолютної більшості країн з усіх континентів нашої планети, тобто вони набули поширення у планетарному масштабі. Проте, найбільш досконало права людини в цілому і право на релігійну свободу зокрема, захищені на європейському континенті. Не в останню чергу це стало можливим завдяки діяльності такої організації, як Рада Європи. Саме

вона стала ініціатором прийняття у 1950 р. Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод. Навіть якщо порівнювати із загальносвітовими гуманітарними стандартами, саме у Європі право на свободу релігії отримало більш повне врегулювання на законодавчому рівні.

Висновок. На сучасному етапі міжнародно-правові норми захисту прав на релігійну свободу, в першу чергу, ті з них, що мають універсальний характер, формують мінімальний міжнародний стандарт з метою забезпечення ефективного захисту зазначеного права. Ці норми вже сприймаються як невід'ємна складова прав людини. Вони є певним базовим елементом, без якого важко уявити сучасні міжнародні гуманітарні стандарти. Релігійна свобода не є чимось незмінним, її зміст підлягає уточненням, розширенням вже визнаних стандартів. Існує, як було зазначено вище, цілий комплекс міжнародно-правових органів на яких покладена місія її пристосування до актуальних реалій життя світового співтовариства.

Релігійна свобода є одним з фундаментальних міжнародних гуманітарних стандартів у сфері прав людини. Це, як було зазначено вище, знайшло свій відбиток у цілій низці міжнародних декларацій, пактів, конвенцій тощо. Проте, і на наш погляд, що не може не викликати занепокоєння, у більшості випадків відсутній механізм їх ефективної реалізації, що зберігає на високому рівні релігійної дискримінації, особливо у країнах «третього світу». Це, у свою чергу, потребує подальшого удосконалення національних законодавств, що є особливо актуальним у процесі світових екуменічних тенденцій.

Література

1. Бедь В. Міжнародно-правове закріплення свободи совісті. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 1. С. 349–353.
2. Декларация о ликвидации всех форм нетерпимости и дискриминации на основе религии или убеждений від 25.11.1981 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/relintol.shtml.
3. Декларация про права осіб, які належать до національних або етнічних, релігійних та мовних меншин. *Релігійна свобода і права людини*. Львів: Свічадо, 2004. Т. 3. Місія і прозелітизм. С. 214–215.
4. Єрмакова Г.С. Релігійний фактор і його вплив на закріплення релігійних прав і свобод людини в правовому полі Європейського Союзу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2016. № 22. С. 19–23.
5. Женевские конвенции: основа международного гуманитарного права. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.icrc.org/ru/doc/resources/documents/misc/genevaconventions.htm>.
6. Загальна декларація прав людини. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
7. Колодний А. Свобода совісті в міжнародних правових гарантіях. *Релігійна панорама: інформаційно-аналітичний журнал*. К., 2006. С. 3–12.
8. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_043/.
9. Права людини в Україні. Інформаційно-аналітичний бюлетень Українсько-Американського Бюро захисту прав людини. Вип. 15. К. – Харків, 1996. 84 с.
10. Релігія та зміни у Центральній та Східній Європі. Рекомендація ПАРЄ 1556 від 24 квітня 2002 року. *Релігійна свобода і права людини*. Львів: Свічадо, 2004. Т. 3. Місія і прозелітизм. С. 223–224.
11. Свобода релігії та віросповідання в Україні в контексті дотримання міжнародних стандартів з прав людини та основних свобод. Харків: Центр правових та політичних досліджень «Сім», 2005. 92 с.
12. Сорокун В. Захист права на свободу віросповідання та заборона дискримінації на ґрунті релігії як норма міжнародного звичаєвого права. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. Вип. 16. Х. : Право, 2008. С. 169 – 181.
13. Тарахонич Т. Правове регулювання : теоретичні аспекти. *Правова держава : щорічник наукових праць*. Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. Вип. 12. К. : [б.в.], 2001. С. 343–347.
14. Ткаченко Є. Право на свободу віросповідання: судовий захист та деякі проблеми реалізації. *Теорія і практика правознавства*. 2015. Вип. 2. С.1–18.
15. Ярмол Л. Свобода віросповідання людини: юридичне забезпечення в Україні : дис. ... канд. юр. наук. Львів, 2002. 223 с.
16. Conde H.V. Protection of religious freedoms under International Humanitarian Law and International Human Rights Law in times of armed conflict. *Journal of International Law & Policy*. 1999. № 1. P. 103–122.
17. Dickson B. The untied nations and freedom of religion. *The International and Comparative Law Quarterly*. 1995. Vol. 44. № 2. P. 327–357.
18. Lerner N. Religious human rights under the United Nations. *Religious human rights in global perspectives : legal perspectives*. London, 1996. P. 79–134.
19. Lerner N. The nature and minimum standards of freedom of religion or belief [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.law2.byu.edu/lawreview/archives/2000/3/ler5.pdf>.
20. Taylor P. Freedom of religion : UN and European human rights : law and practice. Cambridge : Cambridge University Press, 2005. 436 p.

Анотація

Пайда Ю. Ю. Права людини і релігійна свобода в системі дотримання міжнародних гуманітарних стандартів. – Стаття.

У статті здійснено спробу встановлення місця, що посідає релігійна свобода у системі міжнародних гуманітарних стандартів та з'ясування правових механізмів дотримання зазначених стандартів. З цією метою було проаналізовано відповідні положення основних міжнародно-правових документів, зокрема Статуту ООН, Загальної декларації прав людини, Декларації про ліквідацію всіх форм нетерпимості та дискримінації на підставах релігії та ін. Зроблено висновок, що релігійна свобода є одним з фундаментальних міжнародних гуманітарних стандартів у сфері прав людини. Проте, що не може не викликати занепокоєння, у більшості випадків відсутній механізм їх ефективної реалізації, що зберігає на високому рівні релігійної дискримінації, особливо у країнах «третього світу». Це, у свою чергу, потребує подальшого удосконалення національних законодавств, що є особливо актуальним у процесі світових екуменічних тенденцій.

Ключові слова: релігійна свобода, гуманітарні стандарти, міжнародне право, права людини, ООН, Рада Європи.

Аннотация

Пайда Ю. Ю. Права человека и религиозная свобода в системе соблюдения международных гуманитарных стандартов. – Статья.

В статье предпринята попытка установления места, занимающего религиозная свобода в системе международных гуманитарных стандартов и выяснения механизмов соблюдения указанных стандартов. С этой целью были проанализированы соответствующие положения основных международно-правовых документов, в частности Устава ООН, Всеобщей декларации прав человека, Декларации о ликвидации всех форм нетер-

пимости и дискриминации на основании религии и др. Сделан вывод, что религиозная свобода является одним из фундаментальных международных гуманитарных стандартов в области прав человека. Однако, не может не вызывать беспокойства, в большинстве случаев отсутствует механизм их эффективной реализации, сохраняется на высоком уровне религиозной дискриминации, особенно в странах «третьего мира». Это, в свою очередь, требует дальнейшего совершенствования национальных законодательств, что особенно актуально в процессе мировых экуменических тенденций.

Ключевые слова: религиозная свобода, гуманитарные стандарты, международное право, права человека, ООН, Совет Европы.

Summary

Paida Yu. Yu. Human rights and religious freedom in the system of observance of international humanitarian standards. – Article.

The article attempts to establish a place that holds religious freedom in the system of international humanitarian standards and to clarify the legal mechanisms for compliance with these standards. To this end, the relevant provisions of major international legal instruments, including the UN Charter, the Universal Declaration of Human Rights, the Declaration on the Elimination of All Forms of Intolerance and Discrimination on the Ground of Religion, were analyzed. It is concluded that religious freedom is one of the fundamental international humanitarian standards in the field of human rights. However, in most cases there is no mechanism for their effective implementation, which maintains a high level of religious discrimination, especially in third world countries. This, in turn, requires further improvement of national legislation, which is particularly relevant in the process of global ecumenical trends.

Key words: religious freedom, humanitarian standards, international law, human rights, UN, Council of Europe.